

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่างๆ ภายในประเทศใหม่ ศักยภาพการแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทันควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย ตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทุกระดับ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลก ได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรี (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554, 2550) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นแนวทางให้พสกนิกรชาวไทยดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อยกระทวงศึกษาธิการซึ่งมีการกิจในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน จึงได้นำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงโดยบูรณาการหลักการเข้ากับหลักสูตรการสอน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ที่ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้สามารถทำได้ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (กรมวิชาการ, 2550) เพื่อนำไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา มิใช่เป็นเพียงสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร แต่ต้องเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” ที่คนในสังคมมีการเรียนรู้ตลอดเวลา (รุ่ง แก้วแดง, 2549) ดังนั้นภารกิจสำคัญที่สุดของรัฐจึงอยู่ที่การปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษาที่เน้นการสร้างคนในชาติให้เป็นทั้งผู้บริโภค และผู้สร้างความรู้ ตลอดจนพัฒนาทักษะที่จำเป็นที่มีความสามารถก้าวเข้าสู่สังคมโลกยุคใหม่อย่างมั่นคง ซึ่งเป้าหมายหลักดังกล่าวมานี้ซึ่งแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 มาตรา 7 และมาตรา 8 ได้กำหนดหลักการที่สำคัญในการจัดการศึกษาของชาติไว้ว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ดี เป็นการพัฒนาทั้งสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550)

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น คือ การเรียนการสอนที่เน้นการสร้างความรู้ มีการเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับชีวิตจริง รวมทั้งการบูรณาระหว่างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การคิดที่พึงประสงค์ คุณลักษณะด้านคุณธรรม และค่านิยมไทยร่วมกัน ตลอดจนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยคุณลักษณะของสื่อ (Media attribution) และระบบสัญลักษณ์ของสื่อ (Media symbol system) ที่มีความสอดคล้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยนำมาใช้ในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสร้างความรู้ของผู้เรียน ดังเช่น ภาพเคลื่อนไหว (Animation) การนำเสนอโดยวีดิทัศน์ และเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ซึ่งผลวิจัยพบว่ามัลติมีเดียมีคุณลักษณะที่มีศักยภาพในการสร้างโมเดลเชิงมโนทัศน์ (Conceptual models) ที่จะช่วยพัฒนาการสร้างความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะคุณลักษณะของสื่อดังกล่าวสามารถที่จะนำเสนอ ให้ผู้เรียนในลักษณะภาพที่แสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหาในเชิงเหตุและผล (Jih & Reeves, 1992; Jonassen & Henning, 1999; Mayer, 1992; Seel, 1992; สุมาลี ชัยเจริญและคณะ, 2550) นอกจากนั้น มัลติมีเดียสามารถนำเสนอในลักษณะวีดิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงบริบท วิถีชีวิต ตลอดจนการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง อันจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การคิดที่พึงประสงค์ คุณธรรม ค่านิยมไทย และวิถีปฏิบัติของสังคมไทย ด้วยเหตุผลดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมและค่านิยมไทยสำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับสภาพบริบทไทย อันก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมและค่านิยมไทยสำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

3.1.1 ครูผู้สอนและผู้เรียนในโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 10 โรงเรียน ประกอบด้วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านค้อท่อนน้อย โรงเรียนพงษ์ภิญโญ 2 โรงเรียนบ้านหินสาวครูประชาสรรค์ และโรงเรียนกุดกว้างประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4

จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนหนองแขวงเรือประชาศึกษา โรงเรียนบ้านคำบง และโรงเรียนทุ่งบ่อวิทยา และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 จำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนโนนป่าจ้ววจิตวิทยา โรงเรียนชุมชนน้ำเกลี้ยงกลุ่มวิทยา และโรงเรียนโนนศิลาไกรฤกษ์ ราษฎร์อำนวย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ครูผู้สอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนละ 1-4 คน จำนวน 10 โรงเรียน รวมทั้งหมด 30 คน

2) นักเรียนในชั้นเรียนวิทยาศาสตร์ที่ครูในกลุ่มเป้าหมายสอนอยู่ คือช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 10 โรงเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 811 คน

3.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทยประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบการสอน ตรวจสอบคุณภาพการออกแบบที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย สำหรับการพัฒนางานอย่างสมดุลและยั่งยืน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้ จำนวน 5 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 ท่าน

3.2 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การปลูกผักสวนครัว

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทย สำหรับการพัฒนางานอย่างสมดุลและยั่งยืน หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้มีมิติเดียว ออกแบบโดยอาศัยพื้นฐานหลักการทฤษฎี เกี่ยวกับ การสร้างความรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ (1) สถานการณ์ปัญหา (2) แหล่งการเรียนรู้ (3) ฐานการช่วยเหลือ (4) ศูนย์ส่งเสริมการมีเหตุผล (5) ศูนย์ส่งเสริมการพอประมาณ (6) ศูนย์ส่งเสริมภูมิคุ้มกัน (7) ศูนย์ส่งเสริมเงื่อนไขความรู้ (8) ศูนย์ส่งเสริมเงื่อนไขคุณธรรม (9) ศูนย์ส่งเสริมการคิดที่พึงประสงค์ (10) การร่วมมือกันแก้ปัญหา (11) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม 8 ประการ (12) ศูนย์สร้างค่านิยมไทย และ (13) ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทยสำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

5.2 เพื่อแนวทางในการสังเคราะห์กรอบแนวคิดในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทยสำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

5.3 เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบของนวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทยสำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

5.4 เป็นแนวทางในการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทย อย่างมีประสิทธิภาพ